

การวิเคราะห์ที่มาและภาพสะท้อนสังคมในสำนวนภาษาถิ่นเงะเห ตำบลพร่อน อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนราธิวาส

จริยา ก่อภักทสิริกุล¹ จุฑารัตน์ พองงาม² สุกัญญา สุวรรณรัตน์³ สุนิสา ศาสรีสุข⁴

อาริตา คำกระเด็น⁵ สุจินต์ แก้วเกิด⁶

(วันที่รับบทความ: 6 เมษายน 2569; วันที่แก้ไขบทความ: 6 กรกฎาคม 2569; วันที่ตอบรับบทความ: 9 กรกฎาคม 2569)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมของสำนวนภาษาถิ่นเงะเหในพื้นที่ตำบลพร่อน อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนราธิวาส โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา จำนวน 12 คน ซึ่งมาจาก 6 หมู่บ้านในตำบลพร่อน ได้แก่ บ้านปลักช้าง บ้านโคกไผ่ บ้านวัดพระพุทธร บ้านโคกมะม่วง บ้านโคกยาง และบ้านวัดใหม่ หมู่บ้านละ 2 คน

ผลการวิจัยพบว่าสำนวนภาษาถิ่นเงะเหที่รวบรวมได้ทั้งหมดจำนวน 105 สำนวน สามารถจำแนกที่มาและภาพสะท้อนสังคมออกเป็น 13 ประเภท ได้แก่ สำนวนที่มาจากสัตว์ (29 สำนวน) สำนวนที่มาจากสิ่งของเครื่องใช้ (15 สำนวน) สำนวนที่มาจากพืชผักผลไม้ (12 สำนวน) สำนวนที่มาจากอวัยวะ (11 สำนวน) สำนวนที่สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสำนวนที่สะท้อนธรรมชาติ (8 สำนวน) สำนวนที่สะท้อนความเชื่อ (7 สำนวน) สำนวนที่สะท้อนอาชีพ (4 สำนวน) สำนวนที่สะท้อนภูมิศาสตร์ และสำนวนที่สะท้อนพฤติกรรมและนิสัยใจคอ (3 สำนวน) สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมการกิน และสำนวนที่สะท้อนค่านิยม (2 สำนวน) และสำนวนที่สะท้อนเครือญาติ (1 สำนวน) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สำนวนภาษาถิ่นเงะเหเป็นชุมชนเกษตรกรรม 9-10 ชายแดนที่มีรากฐานวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง ผู้คนดำเนินชีวิตโดยอาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐาน สำนวนจึงสะท้อนเน้นบริบทชนบทและธรรมชาติเป็นหลัก

คำสำคัญ: สำนวนไทยถิ่นใต้, ภาษาถิ่นเงะเห, ภาพสะท้อนสังคม

¹ อาจารย์ ดร., ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา,

E-mail: jariya.no@sku.ac.th, (Corresponding Author)

² นักศึกษานิเทศศาสตร์, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, E-mail: 654301006@parichat.sku.ac.th

³ นักศึกษานิเทศศาสตร์, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, E-mail: 654301012@parichat.sku.ac.th

⁴ นักศึกษานิเทศศาสตร์, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, E-mail: 654301013@parichat.sku.ac.th

⁵ นักศึกษานิเทศศาสตร์, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, E-mail: 654301048@parichat.sku.ac.th

⁶ อาจารย์, ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, E-mail: sujinn.lo@sku.ac.th

An Analysis of Origins and Social Reflections in Che He Dialect Idioms of Phron Sub-district, Tak Bai District, Narathiwat Province

Jariya Kophatthasirikul¹ Jutarat Fongngam² Sukanya Suwannarat³ Sunisa Sasrisuk⁴

Arita Damkraden⁵ Sujin Keawkuet⁶

(Received: April 6, 2026; Revised: July 6, 2026; Accepted: July 9, 2026)

Abstract

This research aimed to analyze the social reflections embedded in Che He dialect idioms of Phron Sub-district, Tak Bai District, Narathiwat Province. Data were collected through fieldwork and interviews with 12 language informants selected from six villages in Phron Sub-district: Ban Plak Chang, Ban Khok Phai, Ban Wat Phra Phut, Ban Khok Mamuang, Ban Khok Yang, and Ban Wat Mai (two informants per village).

The findings revealed a total of 105 Che He dialect idioms, which could be classified into 13 categories based on their origins and social reflections: idioms derived from animals (29), household items and utensils (15), plants and fruits (12), body parts (11), local ways of life (8), nature (8), traditional beliefs (7), occupations (4), geographical features (3), human behaviors and personality traits (3), food culture (2), social values (2), and kinship ties (1). The results demonstrate that the Che He dialect speech community is a border agricultural society with strong cultural roots, where people's lives are deeply grounded in nature. Consequently, these idioms primarily reflect rural contexts and natural surroundings.

Keywords: Southern Thai Idioms, Che He Dialect, Social Reflection

¹ Ph.D., Curriculum instructor of the Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, E-mail: jariya.no@skru.ac.th
(Corresponding Author)

² Undergraduate student, Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, E-mail: 654301006@parichat.skru.ac.th

³ Undergraduate student, Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, E-mail: 654301012@parichat.skru.ac.th

⁴ Undergraduate student, Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, E-mail: 654301013@parichat.skru.ac.th

⁵ Undergraduate student, Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, E-mail: 654301048@parichat.skru.ac.th

⁶ Curriculum instructor of the Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, E-mail: suj.in.lo@skru.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

ภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของมนุษย์ในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และวัฒนธรรมของสังคม โดยเฉพาะ “ภาษาถิ่น” ซึ่งหมายถึง ภาษาที่ใช้ในพื้นที่เฉพาะถิ่นหนึ่ง ๆ และมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากภาษาในภูมิภาคอื่น ๆ Chittam (1974, p. 14) ให้ความหมายว่า ภาษาถิ่นเป็นภาษาที่แยกออกเป็นกลุ่มใหญ่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ หรือที่เรียกว่าภาษาพื้นเมือง ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

“ภาษาตากใบ” หรือที่คนในพื้นที่เรียกว่า “ภาษาเง๊ะเห” เป็นภาษาถิ่นใต้ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากภาษาถิ่นใต้ทั่วไป ทั้งในด้านเสียง การออกเสียงคำ และท่วงทำนองการพูด โดยสำนักวัฒนธรรมจังหวัดนราธิวาส (Narathiwat Provincial Cultural Office, 2021, p. 9) ระบุว่า ลักษณะของภาษาถิ่นใต้ตากใบ (เง๊ะเห) มีท่วงทำนองนุ่มนวล เนิบช้า ไม่กระด้าง อ่อนสรว้อย แตกต่างจากภาษาถิ่นใต้อื่นที่ห้าว ห้วน และเร่งเร้า นอกจากนี้ยังพบว่าภาษานี้ได้รับอิทธิพลจากหลายภาษา เช่น มลายู เขมร จีน และบาลี-สันสกฤต เนื่องจากพื้นที่ตากใบเคยเป็นเมืองท่าที่ติดต่อค้าขายและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ เช่น ลังกาสูกะ ตามพรลิงค์ ศรีวิชัย และมัชปาหิต ซึ่งเป็นอาณาจักรโบราณในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากการศึกษาของนักภาษาศาสตร์ J. Marvin Brown (1965) ในผลงานวิจัยเรื่อง From Ancient Thai to Modern Dialects พบว่าภาษาถิ่นใต้ตากใบมีรากฐานมาจากภาษาในสมัยสุโขทัยโดยตรง ตั้งแต่ราว พ.ศ. 1943 แสดงให้เห็นว่าภาษาเง๊ะเหมิได้เป็นเพียงภาษาถิ่นของภาคใต้อย่างเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สั่งสมมาช้านาน

ในแง่ของภาษา “สำนวน” ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนความคิดและค่านิยมของคนในสังคม Pramroj Na Ayudhya (1991, p. 4) ได้ให้ความหมายของสำนวนว่า หมายถึง ถ้อยคำที่มีได้มีความหมายตรงตามตัวอักษร หากแต่เป็นถ้อยคำที่มีความหมายแฝง เป็นเชิงอุปมาอุปไมย หรือชวนให้คิด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษา สำนวนจึงเป็นถ้อยคำที่สื่อความหมายลึกซึ้งกว่าคำพูดทั่วไป และมักใช้ถ่ายทอด คติ ความเชื่อ และประสบการณ์ชีวิตที่สืบทอดกันมาในสังคม

สำหรับสำนวนภาษาถิ่นเง๊ะเห เป็นตัวอย่างของถ้อยคำที่สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น สำนวน “เรือร้าย ใต้เรือดี” “น้ำเต้าเลื่อยมา จีพรีาเลื่อยไป” “ไปเหมือนจัวหลุดหลัก” เป็นต้น ใช้กล่าวถึงการยืมหรือรับสิ่งของที่ไม่ว่าสมบูรณ์แต่เมื่อสิ่งนั้นเสียหาย ผู้ยืมหรือผู้รับต้องรับผิดชอบชดเชยสิ่งที่ดีกว่าให้เจ้าของ ซึ่งสะท้อนแนวคิดเรื่องความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความสัมพันธ์ที่ต้องอาศัยความไว้วางใจในชุมชนชาวประมงที่ใช้เรือเป็นยานพาหนะหลักในการดำรงชีวิต

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับสำนวนภาษาถิ่นยังมีอยู่น้อยมาก เมื่อเทียบกับสำนวนไทยทั่วไป ทั้งที่สำนวนภาษาถิ่นเป็นแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนทั้งแนวคิด และค่านิยมของผู้คนในพื้นที่ การศึกษาสำนวนภาษาถิ่นจึงมีความสำคัญ เพราะนอกจากจะช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยให้เข้าใจลักษณะการใช้ภาษาในระดับชุมชน ตลอดจนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา วัฒนธรรม และสังคมในบริบทของชาวตากใบได้อย่างลึกซึ้ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความตั้งใจที่จะรวบรวมและศึกษาสำนวนภาษาถิ่นเงี้ยวในพื้นที่ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมที่ปรากฏในสำนวนเหล่านั้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาภาษาถิ่นในภูมิภาคอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนของสำนวนภาษาถิ่นเงี้ยวในพื้นที่ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิด

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้น พบว่าการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมสามารถจำแนกหมวดหมู่ได้หลายมิติ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของแหล่งข้อมูลที่ศึกษา ทำให้มีแนวคิดเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมทั้งสิ้น 37 ด้าน ได้แก่ ด้านภูมิศาสตร์ ด้านอาชีพ ด้านกีฬาและการละเล่น ด้านการเลี้ยงสัตว์ ด้านค่านิยม

ด้านวัฒนธรรมการกิน ด้านวัฒนธรรมการแต่งงาน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านสัตว์ ด้านธรรมชาติ
ด้านเครื่องมือ ด้านความเชื่อ ด้านสิ่งของเครื่องใช้ ด้านพฤติกรรมของมนุษย์ ด้านอวัยวะในร่างกาย
ด้านผู้มีอำนาจ ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้านพืชและผลไม้ ด้านบริโภคนิยม ด้านการเมือง ด้านเพศวิถี
ด้านเทคโนโลยี ด้านอารมณ์ขัน ด้านเสียดสีประชดประชัน ด้านการคมนาคม ด้านคุณธรรมจริยธรรม
ด้านแนวคิดในการดำเนินชีวิต ด้านการแต่งกาย ด้านการศึกษา ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา ด้านภาษา
ด้านคำสอน ด้านความรัก ด้านนิสัยใจคอของคนในท้องถิ่น ด้านวิธีการบอกเวลา บอกยุคสมัย บอกระยะทาง
และบอกระยะเวลา ด้านการละเล่นพื้นบ้าน และด้านกีฬาพื้นเมือง

ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในสำนวนภาษา
ถิ่นเงี้ยว เพื่อให้สามารถจัดกลุ่มและอธิบายลักษณะเฉพาะของการสะท้อนสังคมในมิติต่าง ๆ ได้อย่างเป็น
ระบบ ซึ่งช่วยให้การศึกษามีความชัดเจนและสามารถอธิบายมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ศึกษา
ได้อย่างครอบคลุม

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทของงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์ ภาษาไทยถิ่น และ
และการศึกษาภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้สำนวนไทยจากเอกสารทางวิชาการเป็นฐานข้อมูลสำหรับการตั้งคำถาม และสร้างเครื่องมือ
เก็บข้อมูลภาษาถิ่นเงี้ยว โดยศึกษาจากหนังสือ 3 เล่ม ได้แก่ สำนวนไทยของ Department of Curriculum
and Instruction Development, Ministry of Education (2000), บ่อเกิดสำนวนไทย เล่ม 1 ของ Methitanon (1998)
และสำนวนไทยใช้ให้เป็น ของ Yu-mon thian (1993)

2. แหล่งพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามคือ ตำบลพร่อน อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้
ทำการเก็บข้อมูลจาก 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปลักช้าง บ้านโคกไผ่ บ้านวัดพระพุทธร บ้านโคกมะม่วง
บ้านโคกยาง และบ้านวัดใหม่

การคัดเลือกพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ตำบลพร่อน อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่หลักในการศึกษา
เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ประชากรยังคงใช้ภาษาเงี้ยวในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เนื่องจากการศึกษาของ
Chalongdej (2016) เรื่อง สถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบในอำเภอดงขี้เหล็ก พบว่า ตำบลพร่อน
มีจำนวนผู้พูดภาษาเงี้ยวมากที่สุดในอำเภอดงขี้เหล็ก โดยประชากรกว่าร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธและ
ใช้ภาษาเงี้ยวเป็นภาษาหลัก ขณะที่ตำบลเงี้ยวซึ่งเป็นชื่อเรียกของภาษา กลับมีผู้ใช้ภาษาถิ่นนี้น้อยกว่า

เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่นั้นนับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูมากกว่า ดังนั้น การเลือกตำบลพร่องจึงมีความเหมาะสมที่สุดสำหรับการเก็บข้อมูลภาษาถิ่นเจ๊ะเห เนื่องจากยังคง มีการใช้ภาษาในอย่างแพร่หลายในชีวิตประจำวันและไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษามลายูมากเท่าพื้นที่อื่นในอำเภอตากใบ

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ผู้บอกภาษาหลักเป็นกลุ่มประชากรที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสำนวนภาษาถิ่นเจ๊ะเห จำนวนทั้งสิ้น 12 คน โดยกำหนดให้มีผู้บอกภาษาหมู่บ้านละ 2 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ครอบคลุม และสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาดังนี้

1. เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในภูมิลำเนาต่ำลพร่อง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ตั้งแต่กำเนิด และยังคงอาศัยอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่มีประวัติการย้ายถิ่นฐาน
 2. ใช้ภาษาถิ่นเจ๊ะเหเป็นภาษาแม่ และใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่วัยเด็ก โดยไม่ใช้ภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาต่างถิ่นเป็นหลัก
 3. เป็นตัวแทนเพศชายและเพศหญิง เพศละ 1 คน ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีคลังสำนวนกว้างขวาง และมีโอกาสรู้จักสำนวนดั้งเดิมที่กำลังเลือนหาย
 4. ประกอบอาชีพที่มีการติดต่อกับบุคคลภายนอกน้อย และไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาต่างถิ่น เช่น เกษตรกร ทำไร่ ทำนา หรือรับจ้างภายในหมู่บ้าน
 5. มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อให้มั่นใจว่าผู้บอกภาษาไม่ได้รับอิทธิพลทางภาษาจากระบบการศึกษามากนัก
 6. มีคู่สมรสที่พูดภาษาถิ่นเจ๊ะเหเช่นเดียวกัน เพื่อให้การใช้ภาษาถิ่นมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของครอบครัว
 7. ไม่ได้รับอิทธิพลจากสื่อหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่
 8. สามารถอธิบายและเล่าเรื่องได้ชัดเจน พร้อมยกตัวอย่างการใช้สำนวนในชีวิตจริงได้
 9. มีสำเนียงภาษาถิ่นเจ๊ะเหที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นไปตามลักษณะเสียงดั้งเดิมของพื้นที่
- เครื่องมือที่ใช้วิจัย**

1. แบบสอบถาม ใช้สำหรับเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บอกภาษา เช่น ชื่อ อายุ เพศ ศาสนา ที่อยู่ อาชีพ ระดับการศึกษา และสถานภาพทางครอบครัว
2. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสำนวนภาษาถิ่นเจ๊ะเห โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าโดยอ้างอิงจากสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้บอกภาษาสามารถตอบและยกตัวอย่างสำนวนในภาษาถิ่นเจ๊ะเห ได้อย่างหลากหลาย อุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ที่เป็นชุดคำถาม 100 คำถาม ไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษารายบุคคล เป็นจำนวน 12 คน แล้วให้ผู้บอกภาษาตอบคำถาม ที่เกี่ยวข้องกับสำนวนภาษาถิ่นเงะเห ซึ่งผู้สัมภาษณ์จะทำการบันทึกข้อมูลของสำนวนด้วยตนเอง และบันทึกเสียงไปพร้อม ๆ กัน เพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบข้อมูลภายหลัง ในกรณีที่ผู้วิจัย มีข้อสงสัยจะขอคำอธิบายเพิ่มเติมจากผู้บอกภาษา รวมเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 11 มิถุนายน 2568 ถึง 21 มิถุนายน 2568

2. นำข้อมูลสำนวนภาษาถิ่นเงะเหที่รวบรวมได้จากการใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ภาคสนามของผู้บอกภาษา ในพื้นที่ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ นำมาจัดเรียงเป็นหมวดหมู่ แล้วทำการวิเคราะห์ถึงภาพสะท้อนสังคมของสำนวนภาษาถิ่นเงะเห

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบบรรยายโวหารและใช้สถิติประกอบ โดยแยกออกเป็นภาพสะท้อนในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. นำข้อมูลสำนวนภาษาถิ่นเงะเห ของผู้บอกภาษาที่จดบันทึกไว้มาตรวจสอบกับเทปที่บันทึกไว้ที่ละสำนวนเพื่อความถูกต้อง
2. แยกข้อมูลที่ได้จากผู้บอกภาษารายบุคคล นำมาจัดเรียงไว้เป็นหมวดหมู่
3. นำสำนวนภาษาถิ่นเงะเหมาวิเคราะห์หาภาพสะท้อนผ่านสำนวนโดยใช้กรอบภาพสะท้อนสำนวนจากแนวคิดข้างต้น

ตัวอย่างการวิเคราะห์ภาพสะท้อนของสำนวน

“กระท่อมร้าย โลกไม่ผูก” (กระท่อมเก่า กระท่อมไม้ผูก)

สำนวนนี้ หมายถึง ใช้เปรียบเทียบคนสองคนที่มิสนัยหรือพฤติกรรมไม่ดี ซึ่งมักเข้ากันได้ดีในแง่ลบ เปรียบเสมือนกระท่อมเก่าที่คู่กันกับสภาพไม้ที่ผูก

สำนวนนี้ เป็นภาพสะท้อนภูมิศาสตร์ โดยใช้ภาพของ “กระท่อมร้าย” ซึ่งหมายถึงบ้านเรือนเก่าผูก เพราะตั้งอยู่ในบริเวณที่ลุ่ม มีดินชื้น เกิดน้ำท่วมง่าย ทำให้ไม้โครงสร้างผูกเร็ว ส่วน “ไม้ผูก” คือไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ที่ไร้ร่องฟันกระท่อมในพื้นที่ลุ่ม มักทนความชื้นน้อยและเกิดความเสียหายง่าย การเปรียบเทียบนี้สะท้อนถึงความเสื่อมโทรมของสิ่งปลูกสร้างที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ของพื้นที่และสภาพอากาศ มาเป็นภาพเปรียบเทียบคนในชุมชน จึงเห็นภาพได้ง่ายว่า ความไม่เหมาะสมของทำเล หรือสภาพแวดล้อมสามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสิ่งปลูกสร้าง เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ของคนสองคนที่มิสนัยไม่ดีแต่กลับเข้ากันได้ในทางร้าย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสำนวนภาษาถิ่นเงี้ยว โดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจำนวน 12 คน สามารถเก็บรวบรวมสำนวนได้ทั้งสิ้น 105 สำนวน ผลการวิเคราะห์พบว่า สำนวนเหล่านี้สามารถจัดกลุ่มที่มาและภาพสะท้อนได้ 13 ประเภท ดังแสดงในตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงที่มาและภาพสะท้อนสำนวนภาษาถิ่นเงี้ยว

ลำดับ	ที่มาและภาพสะท้อน	จำนวนสำนวน	ร้อยละ
1	สำนวนที่มาจากสัตว์	29	27.62
2	สำนวนที่มาจากสิ่งของเครื่องใช้	15	14.29
3	สำนวนที่มาจากพืชผักผลไม้	12	11.43
4	สำนวนที่มาจากอวัยวะ	11	10.48
5	สำนวนที่สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่	8	7.62
6	สำนวนที่สะท้อนธรรมชาติ	8	7.62
7	สำนวนที่สะท้อนความเชื่อ	7	6.67
8	สำนวนที่สะท้อนอาชีพ	4	3.81
9	สำนวนที่สะท้อนภูมิศาสตร์	3	2.85
10	สำนวนที่สะท้อนพฤติกรรมและนิสัยใจคอ	3	2.85
11	สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมการกิน	2	1.90
12	สำนวนที่สะท้อนค่านิยม	2	1.90
13	สำนวนที่สะท้อนเครือญาติ	1	0.95

จากตารางจะเห็นได้ว่า สำนวนที่พบมากที่สุดคือ สำนวนที่มาจากสัตว์ เป็นจำนวน 29 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 27.62 ของสำนวนทั้งหมด ซึ่งเป็นสัตว์แรงงาน สัตว์เศรษฐกิจ สัตว์เลี้ยงในครัวเรือน และสัตว์ป่า ภาพสะท้อนสัตว์ถูกใช้เป็นเครื่องมือหลักในการถ่ายทอดคำสอน การเตือนภัยทางสังคม และบทบาทต่อการดำรงชีวิตประจำวันของชุมชน รองลงมาคือ สำนวนที่มาจากสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 15 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ซึ่งสะท้อนความผูกพันของชุมชนกับเครื่องมือทำมาหากินอย่างยานพาหนะ ภาชนะ และเครื่องดนตรี โดยใช้เปรียบเทียบกับพฤติกรรม ความรอบคอบ และความเหมาะสมในสังคม ต่อมาคือ สำนวนที่มาจากพืชผักผลไม้ พบจำนวน 12 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 11.43 ซึ่งสะท้อนความใกล้ชิดกับการพึ่งพาพืชพรรณในชีวิตประจำวัน ทั้งพืชเศรษฐกิจและพืชครัวเรือน ช่วยสร้างภาพเปรียบเทียบและคำสอนเกี่ยวกับความเกื้อกูล ความรอบคอบ และความยั่งยืนในชีวิต ต่อมาคือสำนวนที่มาจากอวัยวะ

จำนวน 11 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 10.48 ซึ่งใช้ลักษณะและหน้าที่ของร่างกายเป็นเครื่องมือสื่อสาร พฤติกรรม คุณธรรม และบุคลิกภาพของมนุษย์ และส่วนที่สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พบจำนวน 8 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 7.62 แสดงถึงการปรับตัว การจัดการทรัพยากร และภูมิปัญญาในการดำรงชีพ ส่วนที่เป็นภาพสะท้อนธรรมชาติ จำนวน 8 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 7.62 เช่นเดียวกัน ใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติมาเป็นตัวแทนการเตือนภัย สะท้อนความเปราะบาง และอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ส่วนที่สะท้อนความเชื่อ พบจำนวน 7 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 6.67 ทำหน้าที่เป็นกรอบควบคุมทางจิตวิญญาณ และสื่อสารคำสอนเกี่ยวกับวินัยและมารยาท ส่วนที่สะท้อนอาชีพ พบจำนวน 4 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 3.81 สื่อถึงความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง และความมุ่งมั่น ส่วนที่สะท้อนภูมิศาสตร์ จำนวน 3 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 2.85 โดยเน้นการปรับตัวต่อสภาพพื้นที่ ต่อมาคือ ส่วนที่สะท้อนพฤติกรรมและนิสัยใจคอ จำนวน 3 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 2.85 ใช้ตีความลักษณะบุคคลอย่างตรงไปตรงมา ส่วนที่สะท้อนวัฒนธรรมการกิน พบจำนวน 2 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 1.90 แสดงถึงค่านิยม การแบ่งปัน และความเอื้อเฟื้อ ส่วนที่สะท้อนค่านิยม จำนวน 2 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 1.90 สะท้อนมาตรฐานทางสังคมและการประเมินคุณค่ามนุษย์ และพบน้อยที่สุด คือ ส่วนที่สะท้อนเครือญาติ มีจำนวน 1 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 0.95 เน้นการสืบทอดคุณค่าครอบครัว

ซึ่งการจัดจำแนกทั้ง 13 ประเภทนี้ชี้ให้เห็นว่าส่วนภาษาถิ่นจะทำหน้าที่เป็นกลไกการสื่อสาร ที่บูรณาการประสบการณ์เชิงลึกของชุมชน ถ่ายทอดวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม และภูมิปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นเครื่องมือสะท้อนบทบาทและความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สัตว์ สิ่งของ และพืชพรรณ ส่วนเหล่านี้จึงไม่เพียงเป็นภาษา แต่ยังเป็นสื่อเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนความรอบคอบ การวางแผนชีวิต ความอดทน ความรับผิดชอบ และความสามารถในการปรับตัวของชุมชนจะเห็น เพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืนและสืบทอดคุณค่าจากฐานสู่รุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าสามารถจำแนกเป็น 13 ภาพสะท้อน ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตผู้คน กับสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และระบบคุณค่าของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยส่วนที่มาจกสัตว์ ปรากฏมากที่สุด จำนวน 29 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 27.6 เป็นภาพสะท้อนที่เด่นชัดที่สุด สะท้อนถึงการใช้อย่างเป็นหน่วยอ้างอิงทางปัญญาในการสอนคุณธรรม เช่น ส่วน “ไปเหมือนจ้าวหลดหลัก” (ไปเหมือนวัวหลดหลัก) ส่วนนี้เป็นภาพสะท้อนสัตว์ โดยใช้ “จ้าว (วัว)” ซึ่งในวิถีชีวิตของชาวเงี้ยว วัวเป็นสัตว์เลี้ยง ที่สำคัญเพื่อจำหน่ายและเป็นรายได้ให้ครอบครัว การเลี้ยงวัวต้องอาศัยหลักไม้ม้า ซึ่งทำหน้าที่เป็นจุดล่อให้วัวอยู่ในบริเวณที่กำหนด เพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวและป้องกันการออกนอกพื้นที่หรือไปทำลายพืชผลของเพื่อนบ้าน การใช้หลักจึงสะท้อนถึงการจัดการสัตว์อย่างรอบคอบ ความรู้เรื่องพฤติกรรมวัว และ

ความระมัดระวังในการควบคุมทรัพยากร แต่เมื่อวัพลุดจากหลัก มันจะวิ่งเตลิดไปโดยไร้ทิศทางและควบคุมไม่ได้ การเปรียบเทียบเช่นนี้จึงชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เมื่อหลุดจากข้อจำกัดหรือกฎเกณฑ์ กลับขาดความรอบคอบและควบคุมตนเองไม่ได้

รองลงมาคือ สำนวนที่มาจากสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 15 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 14.28 สะท้อนภูมิปัญญาในการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้และวงจรชีวิต เช่น สำนวน เปื่อะเหมือนรื้อครุน (โง่เหมือนรถเข็น) สำนวนนี้เป็นภาพสะท้อนยานพาหนะในชีวิตประจำวันของชาวเงี้ยว โดยใช้คำว่า “รื้อครุน (รถเข็น)” เป็นภาพเปรียบเทียบ โดยชาวบ้านมักใช้รถเข็นในการขนดิน ขนผลผลิตทางการเกษตร หรือขนส่งของอื่น ๆ ในครัวเรือน รถเข็นจึงถือเป็นอุปกรณ์พื้นฐานที่มีติดบ้านทุกครัวเรือน และต้องอาศัย การควบคุมจากผู้เข็นเพื่อเคลื่อนย้ายของไปยังที่ต้องการ หากปล่อยรถเข็นโดยไม่มีผู้ควบคุม มันจะเคลื่อนที่ไปตามแรงโน้มถ่วงหรือทางลาด จนไม่สามารถกำหนดทิศทางได้เอง รถเข็นจึงสะท้อนถึงความขาดการตัดสินใจและการพึ่งพาผู้ควบคุม จึงนำพฤติกรรมของมนุษย์มาเปรียบเทียบกับรถเข็น คือ การยอมให้แรงภายนอกหรือคำพูดของผู้อื่นโน้มน้าวโดยไม่ตั้งคำถามหรือใคร่ครวญ จึงถูกชักจูงได้ง่าย และสำนวนที่มาจากพืชผักผลไม้ จำนวน 12 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 11.42 เช่น “น้ำเต้าเลื้อยมา จี๊พร้าเลื้อยไป” ใช้ภาพของ “น้ำเต้า (ฟักทอง)” และ “จี๊พร้า (ฟักเขียว)” ซึ่งเป็นพืชเถาเลื้อยที่พบได้ทั่วไปในพื้นที่เกษตรกรรมของถิ่นเงี้ยว มาเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ที่พึ่งพาอาศัยกันในสังคม น้ำเต้าและจี๊พร้ามักปลูกอยู่ใกล้กัน และเมื่อเติบโต เถาทั้งสองจะเลื้อยพันเกี่ยวกันตามธรรมชาติ สำนวนนี้จึงแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ของคนในท้องถิ่นที่เข้าใจธรรมชาติในฐานะสิ่งที่เชื่อมโยงกับชีวิตมนุษย์ เมื่อธรรมชาติเกี่ยวพันกัน มนุษย์เองก็ต้องเกี่ยวพันกันเช่นเดียวกัน จึงเป็นภาพแทนของความสัมพันธ์ที่อ่อนโยน สมดุล และยั่งยืน ในชุมชนชนบท ที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกัน มากกว่าการแข่งขันหรือแย่งชิง

ลำดับถัดมาคือสำนวนที่มาจากอวัยวะ มีจำนวน 11 สำนวน ร้อยละ 10.47 แสดงถึงการตีความบุคลิกภาพและการปรับตัวทางสังคม เช่น สำนวน “โหย้หนักพรีอกหัว” (อยู่หนักศีรษะ) สำนวนนี้เป็นภาพสะท้อนอวัยวะส่วนศีรษะ โดยใช้ “พรีอกหัว (ศีรษะ)” ซึ่งเป็นศูนย์กลางของความคิด การตัดสินใจ และการวางแผน การใช้คำว่า “หนักพรีอกหัว” จึงเป็นภาพเปรียบถึงคนที่ไม่ใช้สมองจัดการชีวิตตัวเอง ทำให้กลายเป็นภาระแก่ผู้อื่น สำนวนนี้สะท้อนค่านิยมของชุมชนถิ่นเงี้ยวที่เน้นความรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม ซึ่งเตือนให้คนรู้จักพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และไม่สร้างภาระแก่ผู้อื่น และสำนวนที่สะท้อนธรรมชาติ จำนวน 8 สำนวน ร้อยละ 7.61 เช่น สำนวน “โหย้ไม่รอดฟ้า” (อยู่ไม่ถึงฤดูน้ำท่วม) สำนวนนี้เป็นภาพสะท้อนภัยที่เกิดจากธรรมชาติ โดยใช้ภาพ “ฟ้า” (น้ำท่วม) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ชาวเงี้ยวคุ้นเคยเนื่องจากพื้นที่ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มใกล้ทะเลและแม่น้ำ ทำให้ต้องเผชิญกับน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี เหตุการณ์เช่นนี้ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ผู้คนยอมรับและนำมาใช้เป็นจุดอ้างอิงของเวลา เช่น “ก่อนฟ้า”

หรือ “หลังฟ้า” เพื่อบ่งบอกช่วงก่อนหรือหลังฤดูน้ำท่วมจากประสบการณ์ที่เห็นน้ำท่วมเกิดซ้ำอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านจึงนำปรากฏการณ์ธรรมชาตินี้มาใช้เป็นภาพเปรียบในสำนวน “โหยไม่รอดฟ้า” หมายถึง คนที่ร่างกายอ่อนแอหรือเจ็บป่วยหนัก จนคาดว่าจะมีชีวิตอยู่ไม่ถึงฤดูน้ำท่วม หรือเสียชีวิตไปก่อนที่น้ำจะมา และภาพสะท้อนจากวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ จำนวน 8 สำนวน ร้อยละ 7.61 สะท้อนการให้คุณค่าต่อประสบการณ์ชีวิต ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสามารถในการปรับตัว เช่น สำนวน “ผิงไฟมาก่อน” ซึ่งสะท้อนถึงการใช่วิธีพื้นบ้าน ในการอยู่ไฟสตรีหลังคลอดและการดูแลสุขภาพตามวิถีชุมชน นอกจากนี้ยังพบสำนวนที่เป็นภาพสะท้อนจากความเชื่อ จำนวน 7 สำนวน ร้อยละ 6.66 มีบทบาทในการควบคุมทางจิตวิญญาณ และดำเนินความไม่ตั้งใจในการปฏิบัติศาสนกิจ เช่น สำนวน “บวชโหยนาน ผลาญข้าวสุก” (บวชอยู่นาน ผลาญข้าวสุก) สำนวนนี้โดยใช้ภาพ “การบวช” ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญต่อความเชื่อทางศาสนา ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนกับพระภิกษุในท้องถิ่น โดยชาวบ้านมักถวายข้าวสุก ข้าวสาร และสิ่งของจำเป็นต่าง ๆ เพื่อให้พระมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม สามารถปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่ธรรมะ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน พระภิกษุก็ต้องทำหน้าที่สอนธรรมะ ให้คำปรึกษา และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การบวชที่ยาวนานแต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่กิจของพระภิกษุ จึงเปรียบเหมือนการผลาญข้าวสุกนั่นเอง สำหรับการดำรงชีวิตยังพบสำนวนที่สะท้อนอาชีพ จำนวน 4 สำนวน ร้อยละ 3.80 เช่น สำนวน “ดีลิ้มตามแตก ระแหกตามปรัด” (ดีลิ้มตามรอยแตก แยกตามรอยร้าว) สำนวนนี้เป็นภาพสะท้อนอาชีพช่างไม้ของชาวบ้านในถิ่นเงาะเห โดยใช้ภาพ “การดีลิ้ม” ซึ่งเป็นหนึ่งในอาชีพพื้นฐานของชุมชน สำนวนที่สะท้อนภูมิศาสตร์ จำนวน 3 สำนวน ร้อยละ 2.85 เช่น สำนวน “พื้บลุ่มไหนดอน พื้บดอนไหนดอน” (พบลุ่มไหนดอน พบบอนไหนดอน) สำนวนนี้เป็นภาพสะท้อนภูมิศาสตร์ของถิ่นเงาะเห ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบทที่มีลักษณะทางธรรมชาติหลากหลาย อย่าง “ลุ่มน้ำและเนินดอน” โดยพื้นที่ลุ่มมักถูกใช้ทำนา เพราะมีน้ำเพียงพอและดินอุดมสมบูรณ์ ส่วนพื้นที่ดอนเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ ชาวบ้านจึงต้องเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทั้งในการเลือกทำกินและการอยู่อาศัย และสำนวนที่สะท้อนพฤติกรรมและนิสัยใจคอ จำนวน 3 สำนวน ร้อยละ 2.85 เช่นกัน เช่นสำนวน “ข้างในไฟครอก ข้างนอกน้ำมันทา” สำนวนนี้เป็นภาพสะท้อนพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีการใช้ภาพของ “ไฟครอกและน้ำมันทา” สองสิ่งที่ตรงข้ามกันมาเปรียบเทียบ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลบางคนอาจซ่อนความรู้สึกและความโกรธไว้ภายใต้ท่าทีภายนอกที่เรียบเฉย

สำนวนที่ปรากฏค่อนข้างน้อยคือ ภาพสะท้อนวัฒนธรรมการกิน จำนวน 2 สำนวน ร้อยละ 1.90 เช่น สำนวน “กินลิ้น กินยัง” สำนวนนี้สะท้อนภาพวัฒนธรรมการกินมาเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ที่เต็มไปด้วยความเอื้อเฟื้อและการเกื้อกูลต่อกันผ่านภาพของการนั่งล้อมวงกินข้าว แบ่งปันอาหารที่มีอยู่ไม่ว่าจะมากหรือน้อย แสดงถึงจิตใจที่ไม่เห็นแก่ตัวและความพร้อมจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การ “กินสิน” หมายถึงการแบ่งจนหมด ส่วน “กินยัง” หมายถึงการแบ่งในสิ่งที่ยังเหลืออยู่ ทั้งสองคำนี้จึงสะท้อนถึงแนวคิดที่ว่าแม้จะมีเพียงเล็กน้อย ก็ยังพร้อมแบ่งปันให้ผู้อื่น และสำนวนที่สะท้อนค่านิยมจำนวน 2 สำนวน เป็นร้อยละ 1.90 เท่ากัน เช่น สำนวน “พืหอม ผอมหมื่นสาบ” (อ้วนหอม ผอมหมื่นสาบ) สะท้อนค่านิยมและทัศนคติของสังคม ที่ให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอก และฐานะทางเศรษฐกิจ คนรวยมักได้รับการยกย่องและนับถือ ในขณะที่คนจนถูกลดคุณค่าและมองว่าไม่น่าคบหา ส่วนสำนวนที่ปรากฏน้อยสุด คือสำนวนที่สะท้อนเครือญาติ จำนวน 1 สำนวน ร้อยละ 0.95 คือ สำนวน “ตามรอยตีนพ่อ” โดยใช้ “พ่อ” มาเป็นภาพเปรียบเทียบให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพ่อลูก ซึ่งให้เห็นถึงค่านิยมที่มักมองว่าพ่อมีความเป็นผู้นำทั้งในครอบครัวและในชีวิตของลูก แม้ว่าจะมีจำนวนไม่มาก แต่ภาพสะท้อนเหล่านี้เติมเต็มความเข้าใจเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางจริยธรรมของชุมชนในทุกมิติของชีวิต

การเปรียบเทียบกับสำนวนอื่นอื่นทำให้เห็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนของภาษาถิ่นเงี้ยว โดยสรุป พบว่าสำนวนภาษาถิ่นเงี้ยวยืนยันว่า ตำบลพว่องเป็นชุมชนเกษตรกรรมชายแดนที่มีรากฐานวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง ผู้คนดำเนินชีวิตโดยอาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐาน การที่สำนวนเน้นบริบทชนบทและธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้มีจุดเน้นแตกต่างจากศึกษาของ Upakardee and Yuthaphongthada (2024) เรื่อง “ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์และภาพสะท้อนสังคมวัฒนธรรมในสำนวนภาษิตตากใบ (เงี้ยว)” ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ความหมาย กระบวนการของความหมายเปรียบเทียบ และภาพสะท้อนสังคมวัฒนธรรมจากสัตว์ในสำนวนภาษิตตากใบ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือสำนวนภาษิตและคำในภาษิตตากใบที่ใช้ร่วมกับคำในภาษามลายู พบว่า ความหมายเปรียบเทียบมี 7 ประเภท ได้แก่ ความหมายเปรียบเทียบกับคน ความหมายเปรียบเทียบคุณสมบัติ ความหมายเปรียบเทียบกับกรกระทำ ความหมายเปรียบเทียบกับอาการ ความหมายเปรียบเทียบนิสัย ความหมายเปรียบเทียบกับอันตราย และความหมายเปรียบเทียบกับอื่น ๆ อีกทั้งสัตว์ในสำนวนภาษิตตากใบก็สะท้อน ภาพสังคมวัฒนธรรมได้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านภูมิศาสตร์ ด้านอาชีพ ด้านกีฬาและการละเล่น ด้านการเลี้ยงสัตว์ และด้านค่านิยม และแตกต่างจากสำนวนภาษาใต้โดยทั่วไป เช่นการศึกษา “ภาพสะท้อนสังคมจากสำนวนภาษาไทยถิ่นใต้ควนขนุน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง” ของ Kongdam et al. (2023) ผลการศึกษาพบภาพสะท้อนสังคมทั้งหมด 15 ภาพสะท้อน ซึ่งสำนวนที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้ควนขนุนสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ของสภาพบริบททางสังคมในด้านภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเฉพาะสะท้อนขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมการกิน แต่แตกต่างจากสำนวนภาษาถิ่นเงี้ยวซึ่งประจักษ์ชัดว่า สำนวนสะท้อนวิถีชีวิตดั้งเดิม ความสัมพันธ์กับธรรมชาติแบบเรียบง่าย และสำนวนสะท้อนคำสอนเพื่อสร้างความผูกพันและเป็นเกราะสำหรับความมั่นคงของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานภาษาถิ่น อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่สืบไป
2. สามารถบูรณาการองค์ความรู้เข้าสู่การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับวิถีชีวิต ค่านิยม และระบบความคิดของคนในชุมชน
3. สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาและสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้หรือสื่อเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ หนังสือ คู่มือ หรือสื่อดิจิทัล เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สาธารณชน
4. สามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจบริบทของชุมชนในมิติที่หลากหลายและลุ่มลึกยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปอาจขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมพื้นที่หรือชุมชนที่มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนภาพรวมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น
2. การวิจัยสามารถพัฒนาไปสู่การวิเคราะห์เชิงลึกด้านความหมายและกลไกการใช้คำเปรียบเทียบกับในสำนวน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ
3. สามารถศึกษาการใช้สำนวนภาษาถิ่นเจาะเหาะในบริบทสังคมสมัยใหม่ เช่น การใช้ภาษาบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือการใช้ภาษาของคนรุ่นใหม่
4. การศึกษาอาจดำเนินการในลักษณะ เชิงเปรียบเทียบกับสำนวนในภาษาถิ่นอื่นหรือภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อให้เห็นลักษณะเฉพาะและความแตกต่างเชิงวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด

เอกสารอ้างอิง

- Brown, J. M. (1965). *From Ancient Thai to modern dialects*. Bangkok: Social Science Association Press of Thailand.
- Chalongdej, P. (2016). *The situations and attitudes of using Tak Bai language in Tak Bai District, Narathiwat Province*. Doctoral dissertation, Ph.D., Thammasat University, Bangkok. (In Thai). http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_.pdf
- Chitchinakul, K. and Kosonkan, S. (2018). New Thai idioms in social media: Reflections of Thai society in a decade (2007-2017). *Maejo University Journal of Liberal Arts*, 6(2), 129-145. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalartsjournal/article/view> (In Thai).
- Chittham, P. (1974). *Local language and folklore, Vol. 6* (2nd ed.). Songkhla: Literature and History Division, Fine Arts Department. (In Thai). <https://www.finearts.go.th/promotion/view/16190>

- Department of Curriculum and Instruction Development, Ministry of Education. (2000). *Thai idioms*. Bangkok: Kurusapa Printing House. (In Thai).
- Kongdam, S., Kaewprathum, S., Chankhun, T. and Kopathassirikul, J. (2024). Social reflections from Southern Thai idioms in Khuan Khanun District, Phatthalung Province. In *The 15th Hatyai National and International Academic Conference*. Songkhla. (In Thai).
<https://www.hu.ac.th/Conference/conference2024/proceedings/doc>
- Leksirirat, W. (1996). *Southern Thai local idioms: The relationship between language and culture*. Songkhla: Songkhla Rajabhat Institute. (In Thai).
- Methitanon, D. (1998). *The origin of Thai idioms (Vol. 1)*. Bangkok: Thai That. (In Thai).
- Narathiwat Provincial Cultural Office. (2021). *Inheriting Southern Thai language: Che He dialect*. Narathiwat: Narathiwat Provincial Cultural Office. (In Thai).
<https://pubhtml5.com/yqiq/otfl/>
- Pramoj Na Ayudhya, K. (1991). *Changes in wording and meaning of Thai idioms* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai).
- Upakardee, Y. and Yuthaphongthada, M. (2024). Comparative meanings of animals and socio-cultural reflections in Tak Bai (Che He) idioms. *Parichart Journal*, 37(1), 61-76. (In Thai).
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view>
- Wannapako, C., Jantaloeng, S. and Khampha, K. (2022). Social and cultural reflections in Thai fusion music literature. *Journal of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University*, 4(2), 55-67. (In Thai).
- Yu-mon thian, P. (1993). *Using Thai idioms correctly*. Bangkok: Akson Wattana. (In Thai).
- Zhang, L. and Rakmanee, S. (2023, May 19). Reflections of Thai people's way of life in the novel "Krong Kam". In *The 14th Hatyai National and International Academic Conference*. Songkhla. (In Thai).
[https://www.hu.ac.th/conference/proceedings/doc/04%20%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%E0%B8%A9%E0%B8%A2%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C%20Hu/20-Hu-127%20\(477-491\).pdf](https://www.hu.ac.th/conference/proceedings/doc/04%20%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%E0%B8%A9%E0%B8%A2%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C%20Hu/20-Hu-127%20(477-491).pdf)
